

**YARGITAY BİRİNCİ BAŞKAN VEKİLİ EYÜP SABRİ ERMAN'ın
1972 - 1973 ADALET YILINI AÇIŞ NUTKU**

1972-1973 Adalet yılını açarken, geçen yıl ebediyete göçen Hâkim ve Savcı arkadaşlarımıza Ulu Tanrıdan mağfiret, emekliye ayrılanlara yeni hayatlarında mutluluk ve esenlik içinde nice nice yıllar dilerim.

Kuru istatistik rakamlarını sıralayarak, başarılarımızı övünç vesilesi ederek kıymetli vakitlerinizi almayacağım. Sözlerime arkada bıraktığımız adalet yılını dolduran ve henüz aktüalitesini kaybetmemiş olayların adli yönlerini ve mesleğin sorunlarını dile getirerek başlayacağım.

12 Mart muhtırasını gerektiren; her tür hak ve hürriyetleri, rejimi, Devletin bütünlüğünü tehdit edici, kanlı ve anarşik olaylar ve halen içinde bulunduğumuz olağanüstü durum hepimizce ve milletçe bilinmektedir. Tekrarlamayacağım. Yalnız; Türk Milletinin varlığı ve geleceği ile bu derece yakından ilgili, kökenleri dışarıda, diriyanları malum, Anayasa dışı olaylar ve bunları oluşturan nedenler karşısında Türk Adliyesinin tutumunu, ödev ve borçlarını belirtmeğe çalışacağım. Bunun için her şeyden önce, Türk Milleti adına, Türk mahkemelerince kullanılan yargı erkinin niteliğini ve Devlet bünyesindeki önemli rolünü belirtmek zorundayım.

Mahkemelerin Devlet bünyesindeki yerleri ve rolleri :

Bu günün demokratik hukuk devleti; yasama yürütme ve yargı erklerinin dengeli şekilde ayırımı esasına dayanır. Bu kuvvetlerden hiç birinin diğere tahakküm etmesine müsamaha etmez. Anayasa koyduğu temel hükümlerle, kabul ettiği demokratik müesseselerle dengenin bozulmamasına, kuvvetlerden birinin kendisini «her dilediğini yapmağa kadir, lâyüs'el» saymamasına gayret eder. Örneğin; kanun yapmak gibi sahibinin nüfuzlu kılan veya böyle bir his uyandıran çok geniş yetkileri haiz yasama meclisleri tasarruflarının temel kurallara uygunluk derecesini temin için Anayasa Mahkemelerini, ferde nazaran daha kuvvetli, dilediğini yapmağa

kadir yürütme erki ödevlisi organların tasarruflarını kontrol etmek ve haksızlıkları gidermek için idare mahkemelerini getirmiştir.

Saydığımız bu üç kuvvetten biri olan yargı erki; Devleti oluşturan, onun fertle münasebetlerinde hukuk kuralları dışına çıkmamasını temin eden, yargı tasarruflarıyla da hakkın ve adaletin tecellisini sağlayan kuvvettir.

Türk Anayasasına göre Durum :

Türk Anayasasının 4 ncü maddesinde açıklandığı gibi egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Millet, egemenliğini; devleti oluşturan kuvvetler ve bunların organları eliyle, Anayasanın koyduğu esaslar çevresinde kullanır. Bu kullanma, hiç bir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiç bir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisini kullanamaz.

Yargı yetkisi, Türk Milleti adına, bağımsız mahkemelerce kullanılır. Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdani kanatlerine göre hüküm verirler. Hiç bir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görüyoruz ki Türk Anayasası, hukuk Devletini oluşturan bütün kuralları sinesinde toplamış, yargı erkini ve bunu kullanan hâkimleri, hukuk devletinin ihmal edilemez bir unsuru saymış, gerekli yetkilerle donatmıştır.

Mahkemeler, kendilerine vücut veren Anayasa hükümlerine ve bu hükümler doğrultusunda çıkarılmış kanunlara harfiyyen uymak ve onları uygulamakla yükümlü oldukları gibi başkalarını da riayete zorlamak, aykırı davranışları, hukuk düzeni içinde, lâyük oldukları cezalara çarptırmak, bu ödevlerini istisnasız ve müsamahasız yapmak zorundadırlar. Konuyu, Anayasadan bazı örneklerle açıklayalım.

Herkes; kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez hak ve hürriyetlere sahiptir. Devlet; kişinin temel hak ve hürriyetlerini; fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır. İnsanın maddî ve hukukî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar. (Madde : 10)

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiç birisi, insan hak ve hürriyetlerini veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak, nitelikleri anayasada belirtilen cumhuriyeti ortadan kaldırmak maksadiyle kullanılamaz. Bu hükümlere aykırı eylem ve davranışlar suçtur. Cezaları kanunlarda gösterilmiştir.

Kamu haklarının savunucusu olan savcılar, bilhassa Anayasa ve Devlet düzenini ilgilendiren suçlarda çok uyanık, çok titiz davranmağa, suça muttali olur olmaz hiç bir emir ve talimat beklemeden, insiyatifleri ile derhal harekete geçip kovuşturmağa, Türk hâkimleri dey önlerine getirilen suçu ve suçluyu, Anayasa ve ceza kanunları doğrultusunda, her yönden, titizlikle inceleyerek gerekli cezayı vermeğe mecburdur. Mahkemelerin, devletin oluşumundaki rolleri, Anayasa ile yükledikleri borç ve ödevleri bunu gerektirir.

Düzen değiştirme iddiaları :

Anayasa ile müesses düzen değiştirilebilir mi? sözünü ettiğimiz (değiştirme) bizzat Anayasanın koyduğu kurallara ve demokratik hukuk düzenine göre mümkün olan değiştirmelerdir. Yoksa Anayasa hükümlerinin zor kullanılarak değiştirilmesi asla caiz değildir.

Türk Anayasasında biri; belirli şekil ve şartlara uyularak değiştirilebilir, diğeri;hiç bir şekilde değiştirilemez nitelikte iki tür hüküm vardır. Devletin şeklini ve bütünlüğünü tesbit eden hükümler ikinci türe girer. Anayasamız 9 uncu maddesinde, Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmünün değiştirilemeyeceğini ve değiştirilmesi teklif dahi edilemeyeceğini açık ve kesin olarak belirtmiştir.

Türk Cumhuriyetinin şekli ve nitelikleri, Anayasanın başlangıç bölümünde ve ayrıca madde metinlerinde kavram olarak ele alınıp birer birer tespit edilmiştir. Başlangıç bölümünde Türk Cumhuriyetinin kuruluşundaki maksat şöyle anlatılmaktadır .

«... bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplamayı, Türk milletini dünya milletleri ailesinin, eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi, Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve millî mücadele ruhunun, millî egemenliğin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve

teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devleti-
tini, bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurabilmek»

İşte Türk Cumhuriyetinin nitelikleri ve kuruluşundaki amaç budur. Bu esasları ve ikinci madde hükümlerini gözönünde tutarak diyebiliriz ki;

Türkiye Cumhuriyeti; insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve onları teminat altına almayı amaç edinen; millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Cumhuriyet kavramına ve onun Anayasa'da belirtilen niteliklerine dahil unsurları hedef tutan veya Türk Devletinin ülke ve millet bütünlüğünün bölünmesine yönelik düzen değişikliği iddiaları Anayasanın değişmez kural ve kavramlarına karşı gelmek, onları yok etmek ve değiştirmek gayret ve çabalarından başka bir şey değildir.

Becerikli bir kamufle ile samimi dilek ve arzuların masum bir tezahürü şekline sokulan, bu suretle vatandaşlar arasında yayılmasına, taraftar bulmasına çalışılan aslında, Anayasanın değişmez düzenine matuf olan iddia ve propagandaların, istenilen ortamı hazırlanması halinde kuvvete dönüşeceğinden şüphe edilmemelidir. Zira; Anayasanın emredici hükümlerine aykırı ve suç niteliğini haiz bu kabil düzen değiştirmelerinin normal hukuk yolları ile oluşturulmasına imkân yoktur.

Cezâî sonuçlarından kurtulabilmek, daha serbest ve kandırıcı şekilde hareket edebilmek için mahiyeti, amacı ve neticeleri kasten açıklanmayarak yorumu öğrenci, işçi, çiftçi, memur, aydın yarı aydın her meslekten vatandaşların kendi açılarından idrak ve anlayışlarına bırakılan ve bu suretle zihinlerde Anayasanın değişmez düzenine karşı bir tepki uyandıran iddialar ve propagandalar dahi kanaatimce suçtur. Düzen değişikliği iddialarının açıklığa kavuşturulması, masum halkı kandırıcı mahiyetlerinden uzaklaştırılması şarttır. Ancak bu suretledir ki, Anayasanın sağladığı hak ve hürriyetlerden faydalanarak kötünîyetlerini samimiyet maskesi altında gizleyenlerin Devlete ve Cumhuriyete yönelik gerçek maksatlarının oluşmasına, kuvvete dönüşmesine mani olunabilir.

KALKINMA PLÂNLARI

Sayın Başbakan, 3 üncü 5 yıllık kalkınma plânını açıklarken, toprak, tarım, hukuk, adliye, vergi, maliye, petrol, maden, eğitim

reformlarının mutlaka yapılması lüzumuna ve yeni stratejinin bu reformlara istinat ettirildiğine işaret buyurdular. Türk Anayasası, 129 ncu maddesiyle yalnız iktisadî kalkınmanın değil, sosyal ve kültürel kalkınmanın da plâna bağlanmasını, bu plân çevresinde yürütülmesini zorunlu kılmıştır.

Sosyal ve kültürel kalkınmaya el atılmadan iktisadî kalkınmanın istenilen aşamaya ulaşabileceğini sanmıyorum. Demokratik bir ülkede sanayi'in, ticaretin, ziraatin gelişmesi, kalkınması; sermayeye, emeğe, emekçiye ve müteşebbisse her bakımdan emniyet ve itimat telkin eden, oturmuş sosyal bir ortamın mevcudiyetini gerektirir. Hukuk Devletinin işleyişi, vergi adaleti ve emniyeti, asayiş, mahkemelerin durumu bu ortamın hazırlanmasında ön plânda gelirler. Üzülerek söyleyelim ki, bugüne kadar kalkınma plânlarında daha ziyade ekonomik duruma önem verilmiş, sosyal ve bilhassa adli kalkınma ihmal olunmuştur.

Zahmet edilip adalet yılını açış nutukları incelendiği zaman görülecektir ki yıllar boyu bu kürsüden adli kanunlardaki, mahkemeler teşkilâtındaki eksikliklerden, aksaklıklardan, davaların gereği gibi görülüp bitirilemediklerinden, vatandaşların yakınmalarından söz edilmiş, alınması gereken acil tedbirlere işaret olunmuştur. Bu sözler hiç bir yankı yaratmamış, bugüne kadar olumlu tek bir adım atılmamıştır. Adli düzen, her geçen yıl, türlü etkenler altında biraz daha gerileyerek ihtiyaçlara cevap veremez olmuş, dava sayısı biraz daha fazlalaşmış, vatandaşların şikâyetleri biraz daha artmıştır. Bu gün, Türk halkı adli düzenden şikâyetçidir. Bu şikâyetlerin nedenlerini, diğer etkenleri bir yana atarak tamamen mahkemelere, hâkimlere yüklemek insafsızlık olur.

İYİ BİR ADALETİN UNSURLARI :

Adalet; az külfet ve masrafla, kolay, çabuk, kanuna, hukuka ve maddî meseleye uygun ve isabetli şekilde yerine getirilmelidir. Bu unsurlar ve bunları etkileyen nedenler üzerinde duralım.

Türkiye, dünyada nüfus artışı oranı bakımından önde gelen milletler arasındadır. Nüfusumuz her yıl 750 bine yakın bir artış kaydetmektedir. Son istatistiklere göre otuzbeş milyon'a ulaşmıştır.

Köylerden şehirlere akın, ekonomik gelişme, sermaye ve işçi hareketleri, zaman zaman başgösteren buhranlar, toplumdaki dal-

galanmalar ilh... gibi sebepler fertle, ve fertle toplum arasındaki sürtüşmeleri çoğaltmaktadır.

Saydığımız bütün bu halier, davaların ve binnetice mahkeme işlerinin çoğalmasında başlıca etkenler olduğu halde, adli teşkilât davaların artışı oranında genişletilmiş, hâkimlerin adedi çoğaltılmış değildir. Her gün biraz daha çoğalan davaları karşılayabilmek için gündemine 30-40 duruşma koymak zorunluğunda bulunan mahkemelerimiz çoğunluğu teşkil eder. İlk mahkemelerde olduğu gibi Yargıtayda da dava adedi yıldan yıla, bir çığ gibi çoğalmaktadır. 1969 yılında Yargıtay'a intikal eden dava adedi 188276 iken 1971 yılında 206541'e ulaşmıştır. Bu kadar davanın, yedisi ceza 11'i hukuk olmak üzere Yargıtay'ın 18 dairesince incelenip karara bağlanmak zorunluğu gözönüne getirilirse konunun azameti hakkında bir fikir edinilebilir. Bu kadar hacimli ve yoğun işin, sürüncemede bırakılmadan çıkarılması endişesinin, her bir dosyaya ayrılacak zamanın kısılmasını gerektireceği ve binnetice kararların isabetine ve gerekçesine tesir edeceği muhakkaktır. Evvelki bir yazımızda da belirttiğimiz gibi, her derecedeki mahkemelerin günde, ayda ve yılda normal olarak görebilecekleri dava adedinin, davaların mahiyetine göre tespit edilmesi, adli istatistik rakamları ele alınarak işi çok olan yerlerde yeni mahkemeler kurulması şarttır. Bu suretle hakimlere; duruşmalara hazırlıklı çıkabilmeleri, yoktan sebeplerle talikler yapmamaları, zaruret halinde yapılacak taliklerde oturum aralarını pek kısa tutmaları imkânları sağlanmış ve bütün bunların üstünde; kanunları, ilmî ve kazaî içtihatları, hukuk literatürünü takip edebilme fırsatı verilerek kararlarında isabet temin edilmiş olacaktır.

Yargıtay'ın durumuna gelince :

Dünyanın hiç bir medeni devletinde, bu kadar çok davaya bakmak zorunda bırakılan, bu kadar çok dairesel ve esas görevinden saptırılmış bir Yargıtay bulunduğunu tasavvur edemiyorum.

Bugün, Yargıtay dairelerinde teraküm etmiş iş yoktur. Feragat ve fazilet sahibi Yargıtay Hâkimlerinin, işler bir misli daha artsa da sağlıklarından, yaşantılarından fedakârlık yaparak, resmî mesai ölçüsünü taşıran saatlerde de çalışıp uhdesinden gelmeye uğraşacaklarına eminim. Fakat, bu şartlar altında yapılacak bir çalışmanın keyfiyetin kemiyete feda edilmesi sonucunu doğuracağı muhakkaktır.

YARGITAY HUKUK GENEL KURULUNUN DURUMU :

Hukuk ve Ceza Genel Kurulları, özel daireler ve başkanlarından teşekkül eder. Daireler faaliyette iken genel kurullar, genel kurullar faaliyette iken daireler toplanamaz. Hukuk Dairelerinin hacimli ve yoğun işleri arasında ancak çarşamba ve cumartesi olmak üzere haftada bir buçuk gün Hukuk Genel Kurulu faaliyetine tefrik edilebilmektedir. Teşekkül tarzı toplantı nisabındaki olumsuz faktörler, dairelerin kendi işlerini bir an evvel çıkararak teraküme sebebiyet vermeme gayretleri Hukuk Genel Kurulu toplantılarını engellemektedir. Bundan başka bazı toplantı günleri İçtihadı Birleştirme veya seçim çalışmalarıyla geçmektedir. Bu gibi olumsuz sebepler Hukuk Genel Kurulunda işlerin terakümüne sebebiyet vermiştir. Bugün iki bin'i aşkın dosya tetkik sırası beklemektedir. İçinde 1968 yılında gelenler de vardır.

Konu, 951-952 Adalet yılını açış nutkunda ele alınmış, sonraki açılışlarda tekrarlanmış, bilhassa geçen yıl ısrarla üstünde durularak «genel kurul toplantılarının aksamayacak şekilde düzeltilmesinin acil bir ihtiyaç halini aldığı» belirtilmiş, gereki kanunun bir an evvel tedvini temenni edilmiştir.

Yıllar boyu tekrarladığımız halde Yargıtay'ın ve genel kurulların gereği gibi çalışmalarını temin edici kanunlar henüz tedvin edilmiş değildir. Halen Millet Meclisi Adalet Komisyonunda olduğunu sandığımız tasarımnın, Yargıtay'ın gerçek ihtiyaçlarına uygun şekilde, bir an evvel hazırlanıp kanunlaştırılması bir zaruret halini almıştır.

YARGITAYIN YÜKÜ NASIL HAFİFLETİLEBİLİR?

Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merci ve bir içtihat mahkemesidir. Vazifesi; kanun hükümlerinin, kanunun metnine, esprisine ve hukuk kurallarına uygun olarak bütün Türk mahkemelerince aynı şekilde tatbikini sağlamak, içtihat birliğini temin etmektir. Çağdaş ülkelerde Yargıtayla ilk mahkemeler arasında, davayı ilk mahkemenin incelediği gibi incelemek, doğru ise onamak, yanlışsa doğru kararı kendisi vermek üzere kurulmuş istinaf mahkemeleri vardır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar bizde de istinaf mahkemeleri mevcuttu. Yeter sayıda yetenekli hâkim bulunmaması, işler mahkemelerde yıllarca uzayıp sürüncemede kalmasına rağmen yine de doğru kararlara

ulaşılamaması, bütçe mülahazaları gibi nedenlerle kaldırıldı. 1963 yılında Adalet Bakanlığınca hazırlanan «adliye mahkemelerinin kuruluşu» hakkındaki kanun tasarısında ve buna ait gerekçede; yurtaşlara yeni bir hukukî teminat sağlamak ve Yargıtayın altından kalkılmaz hale gelen yükünü hafifleterek esas vazifesini yapabilir duruma getirmek maksadiyle, Türkiye'nin 25 yerinde üst mahkemeler (istinaf mahkemesi) kurulması ve 1964 yılı Eylül'ünden itibaren faaliyete geçirilmesi ön görülmüştü. Bu tasarı kanunlaşp tatbik sahasına intikal edemedi.

Yargıtay'a yeni daireler eklemekle, üye kadrosunu genişletmekle işlerin düzene gireceğini sanmıyoruz. Bugün Türkiye'de, birinci sınıfa ayrılmış, yetenekli hâkim ve savcılar çoğalmıştır. Bütçe mülahazaları vatandaşları hukukî teminattan yoksun bırakmak için yeter sebep değildir. Bilhassa; mahkemelerimizin tek hâkimli oluşları, davaları ilk mahkeme gibi ele alıp inceleyecek üst mahkemelerin vücudunu zorunlu kılmaktadır. Konu bir an evvel ele alınıp işlenerek ihtiyaçlarımıza uygun bir teşkilât kanunu ile istinaf mahkemelerinin kurulmasındaki fayda ve zaruret gün gibi aşikârdır.

HUKUK REFORMU NEDİR, LAZIM MIDIR?

Hukuk; kişiler ve kişilerle toplum arasındaki münasebetleri düzenleyen kurallar manzumesidir. Toplumun ve onu teşkil eden fertlerin haiz oldukları kültür, hars, adet ve ananeye, bir kelime ile; toplumun hasletlerine ve uygarlık seviyesine göre kendiliğinden oluşur, gelişir ve serpilir. Her milletin kendine özgü bir hukuku vardır.

Türk milleti, kökeni tarihi devirlerin derinliğinde kaybolan ef-saneleşmiş bir maziye sahiptir. Asya, Avrupa ve Afrika kıt'alarına uzanan imparatorluklar kurmuş, bir çok uygarlıklara tesahüp etmiş, benliğini kattığı kendisine özgü bir uygarlık meydana getirmiştir. İyi ahlâkı, fazileti, başkalarına yardımı, her türlü debdebe ve alayıştan kaçınmayı emir ve nasihat eden islâm dini, Türk kültürüne olumlu şekilde katkıda bulunmuştur.

Türk toplumu; kültürü, hars, adet, anane, bakımlarından garbı kopya ettirmeyecek derecede zengin ve üstündür. Tarihi gelişmeyi, müktesabati, zekâsı çağın yeniliklerini kavramaya ve takibe elverişli böyle bir toplumun, bilim, fen ve teknik bakımlarından ihmal edilmiş, geri kalmış oluşu tarihi devirlerinden, uygarlıklarından tevâris ettiği hasletleri yok etmez. Kültürümüzü, harsımızı,

adetlerimizi, ecdattan tevarüs ettiğimiz ve her Türkün şahsında henüz iyi hasletleri korumak ve bunların oluşturduğu hukuk kuralını tesbit etmek zorundayız. Garplılaşmayı, bir kopyacılık şeklinde değil bilime, fen ve teknik dallarında ilerleme olarak kabul etmeliyiz. Ben, bütün bu saydığım nedenler sonucu, (tabii Türk hukukunda) bir reformun gerekli olmadığı kanısındayım.

KANUNLARDA, ADLİ TEŞKİLAT VE DÜŞÜNCEDE REFORM :

Kanun kendiliğinden oluşan hukuk kurallarının, toplumun ve ferdin ihtiyaçlarına en iyi cevap verir şekilde tespitini, mümasil olaylarda, herkes için, aynı şekilde uygulanmasını amaç edinen mektup hukuktur. Yasama meclislerince ihtiyaca cevap veren hukuk kuralının tamamen tespit edilememiş veya geçen zaman ve değişen ihtiyaç nedeni ile kanun hükmünün yetersiz kalmış olması daima mümkündür. Bu sebeptendir ki kanunlarda reform söz konusu olabilir.

Cumhuriyeti müteakip adli kanunlarda reform düşüncesiyle Medenî Kanun, Ticaret Kanunu, Ceza Kanunu, İcra ve İflâs Kanunu ve muhakeme usulleri kanunları gibi temel kanunları garpten aynen tercüme ederek yürürlüğe koyduk. Bunlardan İcra ve İflâs Kanunu; yürürlüğe girdikten pek kısa zaman sonra, Türk toplumunun bünyesine uymadığı, ihtiyacına cevap vermediği anlaşılacak kısa fasıllarla, müteaddit defa değiştirildi. En son 6 yıl önce 538 sayılı kanunla ve münhasıran toplum ihtiyaçları gözönünde tutularak yapılan değişikliklerle bu kanun ilk şeklinden tamamen ayrılmış, bize özgü bir hâl almıştır. Ticaret Kanunu da 1957 yılında tamamen değiştirildi. Fakat; bu değişiklik iki kanun gibi garptekilerin kopyası olduğu ve İsviçre'den alınan Borçlar Kanununda satış aktine ve diğer bazı akitlere ait hükümler bulunduğu gözönünde tutularak bunların ticarî türleri hakkında ayrı hükümler konmayıp atıf yapılmakla yetinildiği için ihtiyaçlarımızı tamamen karşıladığı iddia olunamaz.

Ceza Kanunu sık sık yapılan değişikliklerle yamalı bir bohça haline döndürüldü. Diğer temel kanunlar, 46 seneye ulaşan bir zamandanberi uygulanmaktadır. Garp kanunlarının aynen iktibas edilmiş oluşunun doğruluğunu veya yanlışlığını münakaşa etmeyeceğim. Yeri burası değildir. Yalnız, kanunların terbiye ve islah edici durum yaratmaktaki hasletlerine değinmekle yetineceğim. Uzun zaman ve defalarla tekrarlanan bir hareketin itiyat ve tabiatı-saniye haline geleceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

Türk toplumu, geride kalan 46 yıl sonunda garpten alınan temel kanunları esas itibariyle benimsemiştir. Bu sözüm, bu kanunlarda ihtiyaçlarımızı karşılamayan, bünyemize uymayan, düzeltilmesi zorunlu hükümler bulunmadığı anlamına alınmasın. Maksadım, kanunun tümü esas alınarak aksayan kısımlarının düzeltilmesini temin etmektir. Bazı örnekler vereyim :

Medenî Kanunun, müteveffanın, çocuklarıyla içtima eden ana ve babasına mirastan hiç bir pay bırakmayan hükmü, iştirak halinde mülkiyete, aile şirketi emvaline ilişkin hükümleri, vasiyeti, boşanmayı zorlaştıran, adeta imkânsız hale sokan hükümleri, aileyi pek daraltarak büyük anne ve babalara torunlarıyla şahsi münasebet sağlamamış oluşu ilh.. kanaatimce Türk toplumu düşüncelerine ve ihtiyaçlarına uymamaktadır. Temel Kanunlar, bir revizyona tabi tutularak bu günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmelidir.

Muhakeme usulü kanunları, davaları uzatabilecek gereksiz şekillerden arınmalı, kötüniyetli kişilerin, arkasına sığınarak hakkı ve adaleti geciktirmelerine elverişli bulunan hükümleri düzeltilmeli, davaların en az emek ve masrafla, en çabuk ve isabetli kararlara bağlanmasını temin edici hükümlerle mükemmelleştirilmelidir.

Şimdiye kadar ihmal edilmiş olan mahkemeler teşkilâtı, Yargıtay teşkilâtı kanunları, Hâkimler Kanunu, hâkimlerin maaş ve özlük işleri kanunu daha fazla geciktirilmeyerek bir an evvel çıkarılmalıdır.

Hukuk Devletine gölge düşürebilecek tasarruflar :

Sözlerimi bitirmeden evvel, demokratik hukuk devletinde yargı erkinin ve bunun organları olan hâkimlerin müstesna mevkilerini belirtmeyi ve bunu herkese duyurup belletmeyi Türk Anayasasının ve mensubu olmakla şeref duyduğum hâkimlik mesleğinin yüklediği, yapılması zorunlu bir borç, bir ödev sayıyorum.

Türk Anayasası, yasama erkinin temsilcileri Senatör ve Milletvekillerini, yürütme erki görevlisi Bakanları nasıl diğer devlet görevlilerinden ayırarak ayrı statüye tabi tutmuş, gerekli hak ve yetkilerle donatmışsa, yargı erkini millet adına kullanan hâkimler için de aynı şekilde ve ayrı hükümler getirmiş, ayrı statü tespit etmiştir. 134 ncü maddesindeki «hâkimlerin yetenekleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri meslekte ilerlemeleri, diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre Kanunla düzenlenir» hükmü ile bunu teyit etmiştir. Üzülerek söylüyorum; 50 seneye

ulaşan bir zamandan beri Anayasanın bu amir hükümleri yerine getirilerek, maaş vesair özlük işlerini düzenleyiş kanunlar çıkarılmamış, memurlar kanununa ek maddelerle idareye çalışılmıştır. Adetleri az da olsa yasama ve yürütme erkine mensup bazı zevat ile, Anayasaya rağmen hâkimleri, diğer Devlet görevlileri gibi sayarak aynı hükümlere ve muamelelere tabi tutulmaları lüzumunu savunmuşlardır. Yasama meclislerinde hâkimlere ait işler konuşulurken gümrük ve orman memurları ile mukayese eden hatipler görülmüştür. Son örneğini Maliye Bakanlığının bir tamimi önümüze sermiş bulunuyor. Kendilerine özgü maaş kanunu çıkarılıncaya kadar Personel Kanununa ek madde ile hâkimler için diğer devlet görevlilerinden farklı ve artı göstergeli bir maaş sistemi kabul edilmiş, Millet Meclisi bu artı göstergeli maaşı emekliliğe esas saymışken senato, hâkimlerin diğer devlet görevlilerinden hiç bir farkları ve özellikleri bulunmadığı düşüncesiyle kanuna bir fıkra ekleyerek artı rakamlarının emekliliğe esas tutulmayacağını belirtmiş, tasarı bu şekliyle kanunlaşmıştır.

Anayasa Mahkemesi, hâkimliğin niteliklerini, Anayasa ile haiz bulunduğu hak ve yetkileri, maaş kanunlarının henüz çıkarılmamış oluşunu ve ek madde ile tespit edilen hâkim maaşının özelliklerini gözönünde tutarak, artılı rakamla tespit edilen hâkim maaşında bir ayırım yapılamayacağını, artı rakamlarının fazla iş veya temsil karşılığı verilen bir ödenek değil maaşın bir cüz'ü olduğunu; tamamının emekli keseneğine tabi tutulacağını hüküm altına almış ve bunu önleyen, statüce eklenmiş hükmü iptal ederek yasadan çıkartmıştır. İptal kararı üzerine durumu mali yönden inceleyen Sayıştay Genel Kurulu 1 inci derecenin son kademesindeki hâkimler için Emekli Kanununa ek tabloda gösterge bulunduğundan bunların emekli keseneğine tabi tutulacaklarını, diğer kademelerin tabloda göstergesi bulunmadığı için bunlar hakkında bir kanunla tabloya gösterge ilâvesi lâzım geldiğini tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesinin ve Sayıştay Genel Kurulunu bu kararları uyarınca tatbikata geçildiği halde, Maliye Bakanlığı kendi teşkilâtına ve diğer bakanlıklara yaptığı bir tamimle tatbikatı durdurmuş, general ve amiraller müstesna hiç bir hâkime artı gösterge üzerinde emekli maaşı bağlanmamasını emretmiştir.

İptal kararı iddia olunduğu gibi kanunda boşluk yaratmamıştır:

İptal kararı, hâkimler hakkında da general ve amirallerde olduğu gibi mevcut hükümler çevresinde hareket etmeği gerektirmekte olup bunu önleyen ek hükmü çıkartmakla kalmıştır. Esas ka-

nunda bir boşluk yaratmış değildir. Gösterge tablosuna, diğer kademelerin göstergelerinin eklenmesi tatbikat için yeterli olacaktır.

Personel Kanununun diğer Devlet görevlilerine, kazanılmış hak saymayarak, memuriyetinin devamına hasren tanıdığı ödenekleri ve hatta yan ödeme vesaire adları altında verilen paraları, Hükümetin kazanılmış hak ve binnetice maaşın bir cüz'ü sayarak emekli maaşına esas tutulması için bir kanun tasarısı hazırlaması ve meclislerin böyle bir kanunu kabul etmesi mümkündür. Hâkimlerin, böyle bir Hükümet tasarrufuna ve çıkarılacak Kanuna hiç bir müdahale ve itirazları yoktur. Onları üzen, yakınmaya sürükleyen olayı; «hâkimler, diğer devlet görevlilerinden ayırlamaz. Haklarında özel bir statü tatbik edilemez.» düşüncesiyle ve bir emirle Anayasa Mahkemesi ve Sayıştay Genel Kurulu kararlarının bir yana itilmesi, tatbikatına mani olunmasıdır.

Bu hususta, evvelki bildirimlerimizde uzun boylu açıklamalarda bulunduğumuz için sözümüzü uzatmayacağız.

Türkiye, demokratik bir hukuk devleti olduğuna, çağdaş hukuk devleti; yasama, yürütme ve yargı erklerinin dengeli şekilde ayırımı esasına dayandığına göre, yargı erkinin, Anayasanın temel hükümleriyle haiz bulunduğu hak ve yetkilerine dokunulmaması, dolaylı dahi olsa mahkemeleri etkileyici hareket ve tasarruflardan kaçınılması lâzımdır. Aksi hal hukuk devletine gölge düşürür.

Sayın Hükümet Başkanından ricamız, Maliye Bakanlığının ihdas ettiği duruma biran evvel parmak basıp Anayasa ile çelişen, Anayasa Mahkemesi kararını bir karara iten bu hale son verdirmesi, göstergesi bulunmayan kademeler için tabloya yeni göstergeler ilâvesini temin etmesidir.

Mahkemelerin, hâkim ve savcılarının, adliye yardımcı personelinin, adli kanunların islahı ve sorunlarımız hakkında söyleyeceklerimiz bu kısa zamana sığmayacak derecede çoktur. Dertlerimizle sizleri daha fazla üzmeyeceğim. Bütün temennim, bu kısa zamana sıkıştırmağa çalıştığım sorunların bir an evvel ele alınarak gelecek açılış nutuklarında tekrarına imkân verilmemesidir.

Yeni Adalet Yılı açılış toplantımızı şereflendirdiğinizden, dertlerimizi dinleme tahammülü gösterdiğinizden dolayı hepimize ayrı ayrı teşekkür ederim. 6/9/1972